

EMLÉKVÁR (III.)

ISKOLÁK

Láziból felnőtt ember lett közben, és a Slavija anyagi bukása után egy igazi csapatba került. Ennek az együttesnek már fedett öltözője meg igazi fölszerelése is volt. Nagy örömmre Lázi többször is elvitt az edzésükre, bevezetett az öltözőbe, ahol mindig kellemetlen izzadságszag terjengett. Nehezen nyeltem az ottani levegőt, de semmi pénzért sem hagytam volna el önszántamból azt a sok érdekességet kínáló helyiséget, ahol végignézhettem a futballisták öltözését-vetkőzését és meghallgathattam a fiúk egymás közötti beszélgetését, melyek főleg a lányokkal voltak kapcsolatban. Nem mindent értettem meg, sok mindent félre is értettem, de számomra titokzatos dolgokkal bővítettem ismereteimet. Lázi nemcsak az öltözőjükbe és a pályára vitt magával. Vasárnap délelőttönként szólt anyámnak, hogy öltöztessen ünneplőbe, mert elvisz sétálni.

Anyám örömmel szabadult meg tőlem, de nem tudta, hova vezet az utunk. Mert séta helyett a kávéházba vitt Lázi engem, ahol a pajtásaival jól szórakoztak velem. Néha még a kávéház különtermébe is elvezettek, ahol pénzre kártyáztak a vendégek.

És itt is eldicsekedett, mi mindenre tanított már meg engem. Mert egynéhány olyan fogalmat és elnevezést tudtam elmondani, amelyeket a számból hallva nagy derúvel vettek tudomásul a pajtások, akiket kivétel nélkül futballistáknak tekintettem. Olyan neveket mondtam, mint rosszbogrács, pirolámpás, aranyegyes, zöldlámpás, tisztiház, meg hasonlók, és csak jóval később tudtam meg, hogy ezek halálára miért szórakoztak olyan jól a fiúk. A Lázi persze szívemre kötötte, hogy apám-anyám előtt el ne járjon a szám, mert akkor nem visz többé magával a kávéházba. Én meg is tartottam a titkot, csak Bécinek meg Ambrusnak mondtam el, amit megtanultam, s ők is jókat nevettek rajtam és úgy tettek, mintha nagyon jól tudnák, miről van szó.

Még szerencse, hogy azért az iskolában is tanultam valamit és tudományom javát mégsem Lázitól meg a többi futballistától, hanem a nálunk is csak alig magasabb, igen szigorú Flóra nénitől sajátítottam el. Persze nem volt könnyű feladat órákat ülni az iskolapadban, figyelni az ismeretlen ábrákat, amelyekből napról napra újabbak kerültek a nagy fekete táblára. És megtanultam idegen, kevésbé ismert nyelvű szavakat. Nem volt ez könnyű. Valahogy mégis beletörtem a szokatlan rendbe, és a tanító néni gyakran hívott a táblához, mert rendszerint jól feleltem. Mégsem szerettem a táblához menni, mert úgy éreztem, hogy a jobban öltözött gyerekek, de főleg a kislányok, egyre a nadrágom fenekén éktelenkedő stoppolásokat figyelik.

Az osztályomban elsőnek mégis én kaptam meg a kitüntető piros ötöst. Boldogan vettem át Flóra nénitől a kis kartonérmét és előre örvendeztem a hatásnak, melyet szüleimnél kifogok vele érdemelni.

Aznap délután zuhogott az eső, és a tanítás után kénytelen voltam a folyosón várni, míg elmúlik a vihar. De az eső kitartóan esett, a piros ötös meg egyre jobban égette a kalamárisomat. Végül is elfogyott a türelmem és — nem törődve a sűrűn alázúduló esővel — útnak eredtem.

A fogadás odahaza nem volt a várakozásnak megfelelően fényes.

Anyám félájultan csapta össze kezét, apám, aki egyébként sem volt jó hangulatban, mert már mennie kellett volna Kákonyihoz, akkorát kiáltott rám, hogy egyszeriben megfeledkeztem a piros ötösről. Még szerencsém volt, hogy anyám rögtön levetkőztetett és az ágyba bujtatott, hogy a dunyha alatt bemelegedjek. Mikor a melegben kissé magamhoz tértem, elkértem a kalamárist, kikotorásztam a karton-kincset és apám felé nyújtottam.

A hatás még a remélnél is nagyobb volt. Apám szigorú arca egyszerre megenyhült, mosolyogva pödörte alálógó bajuszát és egészen ellágyulva szólt hozzám:

— Te kaptad ezt, fiam?

— Én, apám — feleltem örömmel, és felültem az ágyban.

Apám mellém állt.

— Ezért most megcsókollak, te vakarcs — mondta, és nyomban arcomon éreztem bajszos szájának szúrós, mégis jóleső melegségét. Aztán kiegyenesedett, a piros ötöst sovány pénztárcájának egyik rekeszébe tette, és meg sem várva az idő elcsendesedését, elindult a kocsma felé.

Anyám meg mondogatta — inkább magának, mint nekem —, hogy a másik három ilyesmit nemigen hozott haza és most apám nyilván eldicsekszik asztaltársaságának az én piros ötösömmel.

PISZTOLY ÉS HALÁL

Amikor a Dragodán fiú ellátta a Csiki Pista baját, nem éreztem sem izgalmat, sem részvétet. Természetesnek tartottam, hogy akárcsak apám kárpáti meséiben, az életben is a jó győzedelmeskedjen a rossz fölött. Meg aztán felnőtt védelmezőnk nem használt sem kést, sem botot, sem a divatba jött ólombokszert. És mivel a vére sem folyt a kötekedő legénynek, nem is váltott ki bennem az eset rossz emléket vagy rettegést.

Sokkal félelmetesebbnek tűnt nekem az, ami apámmal történt. Egy este az utcasarkon vártam, hogy hazajöjjön egy rendelőjétől. Már láttam, hogy a város központjában kigyulladtak a kandeláberek, és az utcára boruló félhomályban figyelmemet a lámpagyújtogató rúdjának imbolygó és egyre közeledő fénye kötötte le.

A világitó bogárra emlékeztető fény néha megállt és ekkor kigyulladt egy messziről pislákoló gázlámpa.

És egyszerre megláttam apámat, amint az utca másik oldalán közeledik felém. Agyonviselt mikádójának széles kockái egyre határozottabban rajzolódtak ki előttem. Éppen át akart jönni a köves kocsiúton, amikor két ismeretlen férfi lépett eléje és rákiáltott: „Állj! Igazold magad!” Láttam apám arcán a meglepetést. Jó ideig tétován nézte a két embert, míg végre orrosszal kevert szerb tudományát összeszedve megszólalt: „Nálam nincsenek igazoló iratok”. Az egyik férfi ráförmedt: „Hát akkor ki vagy, mi vagy és mit keresel az utcán?». Apám széttárta a kezét: „Itt engemet mindenki ismer. Itt lakom a Tuba utcában... szegény cipész vagyok”. Igen, ezeket a szavakat határozottan így mondta: „Ja sam siromašni cipelar.” Még pár szóval faggatták, aztán barátságosan hangon újtára engedték: „Idi kući, stari” — mondták neki. És ő sietve megindult. A gázlámpát éppen akkor élesztette fel hosszú rúdjaival a gyújtogató és annak fényénél úgy rémlett, hogy apám arca sápadtabb lett a szokottnál. Megfogtam a kezét és suttogva kérdeztem tőle: „Apám, kik voltak ezek az emberek?” „Detektívek” — felelte röviden, de én ettől a szótól nem lettem okosabb. „Mit akartak tőled?” — kíváncsiskodtam tovább. „Valakit keresnek” — válaszolta kurtán és oly titokzatosan, hogy többé kérdezni sem mertem.

Nemsokára saját lakásunkban láttam az egyiket viszont. A kocsiúton ismerkedett meg apámmal és egy téli napon eljött hozzánk cipőt csináltatni. Sovány, sportsapkás ember volt, rövid prémgalléros bekecset és bokavédős sonkanadrágot viselt. Apám mértéket vett, aztán a cipő áráról kezdtek beszélni. A detektív alkudott, sokallta az apám által kiszabott összeget. Alku közben a zsebébe nyúlt, egy fényes pisztolyt vett elő, s mutatójúja körül kezdte forogtatni. Aztán megmondta, mennyit hajlandó fizetni, és azt is, hogy mikorára legyen kész a cipő. A revolver előszedése után gyorsan egyezsége jutottak, és a detektív nemsokára eltávozott.

Apám nagyokat káromkodott és olyasmiket mondott, amiknek jelentőségét nem értettem meg.

Úgy látszik, azokban az években nagy szerep jutott az effajta embereknek, mert a rendőrök működésére is jól emlékszem. Különösen azokra, akik a kiserdő melletti őrszobán szolgáltak. Mert azoknak ugyancsak sok dolguk akadt. Főleg vasárnap délután, amikor az erdei vendéglőben nagy hévvel fújták a rezesek a mulatozó legényeknek. Ilyenkor mindig történt bicskázás, verekedés. Főleg a lányok, a szórakozásra vágyó cselédlányok miatt verekedtek össze. Ilyenkor némelyiknek jól meg csapolták a véréit. A java azonban az őrszobában játszódtott le.

Mi, kíváncsi gyerekek és felnőttek nem láthattuk mi történik az őrszobán, de a szándékosan nyitva hagyott ablakokon keresztül messzire kihallatszott az összefogott legények szörnyű ordítózása. Ebből aztán mindenki sejthette mi történik odabenn.

Különösen egy vörös képű, eres arcú rendőrtől félt az egész környék. Sokáig teljesített szolgálatot ezen az őrszobán. Róla külön kell mesélnem.

A Magyar utcán keresztül járt be az őrszobába. Az emberek, ha csak teheték, kitértek útból, mert barátságtalan, szúrós tekintete is kellemetlen érzéseket váltott ki. Mi meg aztán éppenséggel szétszéledtünk, ha a távolban feltűnt széles, merev, egyenruhás figurája. Gumibotját mindig úgy szorongatta a markában, mintha azonmód le akarna sújtani valakire. A gyerekek csínytevéseit különös buzgalommal torolta meg és valósággal leste az alkalmat, hogy valahol beavatkozhasson.

Egy délután éppen rablósandároztuk, mikor a Kakas iskola irányából feltűnt a rókaképű rendőr. Akkor a szokottnál lassabban közeledett és úgy tűnt, hogy egyébként egyenes tartású teste meggörnyedt valamilyen teher súlyától. Ahogy közelebb ért hozzánk, behúzódtunk egy kapualjba és vártuk, amíg elhalad. Azt hittük, csomagot vagy nehéz zsákot vonszol maga után, de amikor egészen közel ért, hallottuk, hogy a különös teher keservesen nyöszörög. Mert nem zsákot, hanem embert hurcolt a kegyetlen rendőr. A járókelők gyűlölettel nézték a jelenetet, némelyik morgott is az orra alatt, éppen csak annyira, hogy a rókaképű meg ne hallja...

Az emberről, akit vonszolt, szakadtan lógott a maszatos, poros ruha.

A rendőr néha elengedte áldozata csapzott haját, hogy letörölje homlokáról a verejtéket, és miután vérben forgó szemével végigpászta a szörnyülködő járókelőket, mint csontot féltő eb, ismét elkapta a vergődő ember bozontját és húzta-húzta a laktanya felé.

Évek múltán a rókaképű rendőr eltűnt a környékről, és talán el is felejtettük volna kellemetlen emlékét, ha újra fel nem tűnik közeliünkben. De az már jóval később volt, addig még sok minden történt a Csatáry-házak környékén.

A másik házban a régi mederben folyt a lakók élete, újat csak annyit láttam, hogy Pista egyre nyúlt és soványodott, az Éva néni kendője alól kikandikáló hajfonatok meg fehéredni kezdtek. Éva néni, akit én annyira mégis tiszteltem, hogy sohasem neveztem bolond Évának, egyre furcsább viselkedésével hívta fel magára a környék figyelmét. Mindjobban féltette életerős, ritkán dolgozgató, sokat csavargó fiát, a vak Pétert. Féltette az erdei legényektől, hogy majd egyszer megkéselik, de főleg a lányoktól óvta igazi féltékenységgel. Emiatt különböző mendemondákat hallottam, amelyeknek a lényegét nem tudtam megérteni. Tény és való, hogyha Péter nem érkezett haza naplementéig, Éva néni kiült a kiskapu lépcsőjére és sírdogálni, majd az idő múlásával jajveszékelné kezdett. „Mi van az én Péteremmel, a drága jó fiammal, jaj biztosan megölték a gazemberek.” De az is megesett, hogy csak le-föl szaladgált a ház előtt és siránkozva, egyben fenyegetőve ismételte: „A fene egye meg a kurvákat, biztosan elcsalták az én Péteremet!” Vagy: „Jaj, mi lesz velem, ha ringyót hoz a házba a Péterke?!”

Persze a szomszédok meg a járókelők meg-megmondogatták, hova tegye a Péterét, de Éva vigasztalan volt és rá se hederített a gúnyolódásra. A gyerekek java része, különösen a nagyobbak, messziről csúfolták és illetlen mozdulatokkal fejezték ki véleményüket. Én meg

ilyenkor sajnáltam az Éva nénit és szidtam a vásott kölyköket, persze megint csak messziről, nehogy én húzzam a rövidebbet.

Egy szép nyári délután anyám a lakásban tett-vett, apám elszunynyadt a sezlonon, a gyerekek közül csak én voltam odahaza, és pajtások hiányában malterdarabokból szobrászkodtam a kocsmá lépcsőjén. Nagy volt a csend az udvarban és az utcáról sem hallatszott nesz, ezért egészen belemerültem a nagy ügyeskedésbe.

Egyszerre csak női sikolyok és jajveszékélések hangzottak föl az utca felől. Föltrezentem. Na, már megint az Éva nénit bántják — gondoltam, és a kapu felé iramodtam. Még a csukott nagykapuhoz sem értem, amikor kikiáltottam az utca felé: „Hagyjátok békén az Éva nénit!”

Aztán kinyitottam a kaput és az utcára ugrottam. De akkor jött csak a nagy meglepetés. Éva néni helyett egy jóval fiatalabb nőt, a Húros szabó lányát pillantottam meg, amint zilált hajával, jajgatva a házunk felé szaladt. Mi történhetett a felnőtt lánnyal? — villant át agyamon, hiszen olyan csendes volt, hogy szavát sem lehetett soha hallani a szomszédos Lovas utcában, és derékban meggörbült apja is oly jó és oly csendes ember volt, hogy nem volt párja a környéken. Másként nem is látták, mint karján szállításra kész nadrággal vagy mellénnyel.

A Húros lány! Igen, ő botladozott a kocsmáajtó felé és mögötte egy rohanó férfi, az udvarlója, aki revolverrel kezében üldözte. Földbe gyökerezett a lábam, pedig szerettem volna visszaugrani a kapuba. Csakhogy akkor már eldőrent egy lövés, aztán még egy, de egyik sem talált célba. A Húros lány kirántotta a kocsmáajtót, és beugrott az üresen álló helyiségbe. A férfi meg utána. Akkor már én is visszaszaladtam és kiáltozni kezdtem. Apám volt az első, aki ott termett. A kocsmáajtó felé mutattam, apám berohant, és akkor újabb lövés dördült el.

Apám után szaladtam. És amint átléptem az udvari ajtó lépcsőjét, láttam amint az ismerős arcú férfi revolverét melléhez szorítja. Aztán az utolsó lövés következett, és az ember a sarokba rogyott. A másik kocsmaszobában, közvetlen a bejárat melletti sarokban a szegény lány feküdt holtan. Sem öbelőle, sem öngyilkos udvarlójából nem szivárgott vér. Csak kis pörkölt lyukat láttam mindkettőjük szíve táján.

És akkor beesett az ajtón a szerencsétlen Húros bácsi és lánya holttestére roskadt. Ölelte, rázta, szólígtatta. Hiába, a lány halott volt. Az ősz fejű apa sírt, úgy sírt, ahogy felnőtt embert addig sohasem láttam.

Nagy tömeg verődött össze a tragédia hallatára. A gyorsan érkező rendőrök minden gondja csak az volt, hogy kardlapokkal szétoszlaszák a rengeteg báméskodót. Aztán megérkezett a rendőrkapitány a nyomozókkal. Csupurdija, a főnökük szigorú arccal járt-kelt az udvarban és tanúkat keresett. De csak apám jelentkezett, csak őt hallgatták ki és faggatták legtöbbit. Én ott álltam a kocsmá udvari bejárata és a disznóól között, de rám senki sem hederített. Pedig én mindent láttam... Igaz, annak az átlótt szívű szerelmespárnak már mindegy volt. Jött is nemsokára a két lóval fogatolt hullaszállító kocsis és elvitte őket.

Mondtam, hogy senkit sem láttam úgy sírni a felnőttek közül, mint a Húros bácsit, de még az apámat is láttam egyszer sírni. Az előző télen volt. A hó olyan magas volt az udvarunkban, hogy alagutakat kellett ásni ajtóntól a kútig meg a nagykapuig. És aznap este ajánlott levelet hozott nekünk a posta. A borítékon fekete gyászkeret volt. Anyám nyitotta ki és hangosan felolvasta tartalmát. A messze Kárpátokból írta Gábor nagybácsim, hogy apám édesanyja, az én ismeretlen nagymamám meghalt. Apám akkor már több mint húsz esztendeje távol volt a szülői háztól és annyi ideje nem látta a nagymamát. Nagyon csodálkozva, hitetlenül néztem, amint szigorú és kemény természetű apám szeméből kicsordultak a könnyek. Aznap nem ment el a kocsmába és nem is vacsorázott. Szomorú volt, és amikor a hideg szobában mellé feküdtem, én is csendesen szepegtem, míg el nem aludtam.

Mégis e nyomasztó események után fokozatosan megszűntek az úszó holttestek álmoképei. Ahogy múlt az idő, egyre gyakrabban álmodtam repülőgépeket. De ezek a repülők alig hasonlítottak azokra a kétfedelő gépekre, amelyek néhanapján a város fölött keringtek. Mindegyik nagy volt és fekete színű, inkább vasból formált ragadozó madarakra hasonlítottak. És mindig láttam bennük a pilóták arcát, a lécsavarjuk pedig a repülő testének hátán forgott. Az égbolt meg sohasem kék, hanem mindig komor szürke volt fölöttük. Félttem, nagyon félttem ezektől a repülő szörnyektől, de ezek az álmok mégsem kínoztak meg úgy, mint a lebegő holttestek. Sokáig, néhány évig álmodtam fekete repülőgépeket.

A HERCEGNŐ, A KENYÉR ÉS A ZÁSzlÓK

Az orosz hercegnő, bármennyire csodáltam is, sohasem jelent meg álmaimban. Éppen ezért valószínűtlen alakjáról talán meg is feledkeztem volna, ha egy napon nem látom őt viszont a Széchenyi téri piacon. Nem is az ő nyúlánk figuráját fedeztem fel a sátorok, árusok és vásárlók tarka tömegében, hanem az öreg tábornok jeltelen, de még mindig jól megőrzött kékesszürke katonai köpenye tűnt szemembe egy elárusító asztal mögött. Az idős ember kezét dörzsölve, lábával topogva didergett a metsző hidegben, mögötte egy lábasban satnya, szemlátomást kevés meleget sugárzó faszéndarabkák parázslottak, előtte az asztalon csiptetők, vállfák, fakanalak és fregolik heverték vevőre várva.

És míg könyves tarisznyámmal a vállamon bámészkodtam, megjelent korai gyerekeim legmegcsodáltabb személyisége, a hercegnő. Ha lehetséges, még sápadtabb volt, mint egykoron, sötét haja most is magasan fésülve övezte beesett arcát és nyakát, — hosszú, hófehér nyakát mélyen behúzta vékonyka kabátjának gallérjába. Kezében fénylő teáskannát tartott, azt az egyetlen, részemről már ismert kincset, amelyet hazájából magával hozott.

A tábornok mosolygva fogadta és mélyen meghajolt előtte, ami nekem furcsának és majdnem nevetségesnek tűnt. A hercegnő valamit csicsergett, aztán előkerítették egy porcelán bögrét, és a csillogó kannából forrón párolgó teát öntöttek bele. De az öregúr nem akart

belőle inni, hanem egyre lányának nyújtotta a bögrét. A hercegnő végre engedett az unszolásnak és néhány kortyot lenyelt a forró italból. Az apa elégedetten mosolygott, majd lassan szürcsölni kezdte a teát. Lánya még néhány szót váltott vele furcsa madárhangján, aztán elbúcsúzott és megindult hazafelé. Én észrevétlenül követtem, nem tudom, miért. A magas karcsú asszony most még jobban vonzott, mint évekkel előbb a Csatáry-házban.

De ez a titkos követés nem sokáig tartott. Az asszony, lebegő figurája eltűnt a tér egyik régi házának bolthajtásos kapualjában. Nagyon elszomorodtam, majdnem elpityeregtem magam a kapu előtt. Pedig voltak azon a tájon még náluk is elesettebbek, nyomorultabbak. Mint például az öreg Mungó, a köszörős, aki saját kezűleg tolta taligára szerelt műhelyét és tetejébe minden rossz gyerek csúfolta és ki-nevette.

Meg ott volt a piac környékén a bolond Pista is, aki csak megállt a kofák előtt és úgy koldult, de tarisznya helyett mindig kosarat hordott a karján. És amikor megint csak a gyerekek összevissza beszéltek neki mindenfélét, nagyot legyintett szabad kezével és azt mondogatta, hogy: „Hibásak vagytok ti, mindegyitek hibás!”

És a Treszka néni, aki télen-nyáron lépcsőn ülve horgolt, dalol-gatott, vagy magában beszélt és kis cérnáskosarába gyűjtötte a jó-szívű emberek alamizsnáját.

Őket mégiscsak kicsit sajnáltam, éppen úgy, mint a szakállas, piszkos és rongyos embert, aki egyre azt hajtogatta, hogy a cár alez-redese volt, de senki sem akarta elhinni neki. Az „alezredes” a piac hulladékaiból élt, az elhullatott káposztaleveleket is nyersen ette meg. Ha alkalmi munkából néhány dinárt szerzett, azt mind elitta a közeli kocsmában. Amikor elköltötte pénzét, kidobták az utcára, és a piac sarában, vagy az elhagyott bódék asztalán aludt horkolva, kitátott szájjal.

De a mi házunk táján is elég rossz szelek fújtak. A munka nagyon megcsappant, a Magyar utca és a Jaszibara között élő embereknek még cipőjavításra sem tellett.

Káposzta Matyi főszabadult, szorgalmas, jó munkás lett belőle, ezért apám vele különösen jól és figyelmesen bánt. Anyám, mint saját fiát, úgy megszerette, a gyerekekről, különösen magamról, nem is beszélve. Testvérként szerettük az életvidám, egészséges fiút. Mégis egy napon láttam, amint újságpapírba csomagolja szerszámaint és men-ni készül.

— Ténsasszony — mondta anyámnak —, én most elmegyek. A mesterrel már megbeszéltem.

Anyám szomorúan kérdezte:

— Ugyan hová mész, Matyikám? Hát nem jó a sorod nálunk?

Matyi lehajtotta a fejét.

— Maguknak is alig van mit enni, ténsasszony. Máshol kell keresnem kenyeret.

És elment. Csak másnap tudtam meg apámtól, hogy Matyi Magyarországra szökött. Abban a ruhában, amely rajta volt, és azzal a szerszámmal, amelyet egy darab szalonnával együtt újságpapírba csomagolt.

Igaz, néhány hónap múlva visszajött. Rövid ideig eljárt hozzánk és megint átszökött. Matyi azután úgy járkált át a határon, mint jó-
anyám a szomszédba. Amikor csak eszébe jutott. De mindig vissza-
jött. Mert úgy látszik, ott sem volt több a munka és kevesebb a sze-
génység. Aztán végleg elment tőlünk. Nagyon sajnáltam, de azért már
nem annyira hiányzott, mint régen, amikor nyakába vett és úgy nyihá-
rozott velem a hosszú Magyar utcán. Meg már a gyerekektől sem
kellett megvédenie, meg tudtam védeni saját magam.

Azért Matyi nem tűnt el végleg az életünkől. Később, jóval ké-
sőbb még visszatért.

A szegénység közben alaposan befészkelte magát otthonunkba.
Apám jól látta ezt a helyzetet, de erről mégsem akart senkivel sem
beszélni. A kenyeret már nemcsak idősebb testvéreim, hanem én is
nagy karéjjal ettem, és ha korgott a gyomrom, vagy megkívántam
valamilyen hozzáférhetetlen ételt, nagyon elszontyolodtam.

Apám munkaszta, az ablaknál álló pangli, már napok óta érin-
tetlenül állott. Az összerámolt szerszámok rendje szokatlan légment
teremtett a földes szobában. Apám egyenletes lépésekkel sétált föl
és alá, időnként, mintha valami dolga lenne, kiszaladt az udvarra, de
rövidesen visszajött és folytatta a járkálást. Arca zord volt, és én félén-
ken figyeltem minden mozdulatát, pedig rám sem hederített.

Anyám a konyhában ült öbe tett kézzel és hallgatott. A régi
ébredőtőóra hiába ketyegett — mintha megállt volna az idő.

Semmi, de éppen semmi munka nem akadt és az ebéd sem főtt
aznap.

Egy óra tájban átjött hozzánk az utca egyetlen jómódú család-
jának, a Malleréknak a cselédje és átadott valamit anyámnak.

Apám megszakította a sétát és kiszólt a konyhába:

— Mit hozott az a lány?

Anyám bontogatni kezdte az ölében tartott, kendőbe csavart cso-
magot, közben aggódó pillantásokat vetett apám felé.

— Kenyeret küldtek, Miklós — nyögte ki félénken.

— Hogyan? — tette föl a kérdést apám olyan hangon, mint aki
nem hisz fülének. — Kenyeret? Nekem kenyeret! — ismételte felin-
dultan aztán elakadt a szava. Kisvártatva felém fordult és letompított,
de ellentmondást nem tűrő hangon mondta:

— Kísfiám, vedd el anyádtól azt a csomagot. Ha Mallerék úri
gyomra nem bírja el a másnapos kenyeret, akkor nekünk küldik. Hát
koldusok vagyunk mi?

Aztán anyámnak folytatta:

— Te meg mit állsz, mint egy sóbálvány? Add a gyerekek
azt a penészes bodagot és rögtön kivele a házból! Mondja csak meg
nekik, van öneki apja, aki megszerzi a kenyeret. Adják oda egy kol-
dusnak, vagy akár egy kutyának! — csapott dühösen az asztalra.

Anyám nem válaszolt mindjárt, csak akkor fordult félénken apám-
hoz, amikor elvettem a kenyeret.

— A kenyér nem penészes, a gyerekek meg nem laktak jól ma.

Apám kirohant az utcára, én meg mellemhez szorítottam a nagy darab kenyeret és megindultam Mallerék felé. Láttam apámat, amikor siető léptekkel elfodult a Magyar utca sarkán. Biztosra vettem, hogy szerez ennivalót, de azért nagyon nehéz volt a kezemben a kenyér.

Lídia nagynéném fia, Pali ritkán járt el hozzánk és aznap éppen ebéidőben állított be. Mind a hatan körülültük a leterített asztalt és előttünk két kiló körte volt egy fatálcán. Az ebédünk. Anyám látta meg elsőnek a fiút, amint bejött a kapun, s azonnal figyelmeztetett bennünket.

— Jön a Pali.

— Takarjuk le abrosszal a körtét — utasított bennünket apám —, és mondjátok, hogy már ebédeltünk.

A megszokott vigyorgással és sétatálcával a kezében jött be az ajtón a fiú.

— Csókolom, szevasztok! Ebéd után vagytok már? — kezdte mondókáját vidoran.

— Igen... már megvolt — feleltük rosszul összehangolt kórusban. A nővérem még hozzátette, hogy bableves volt túrós tésztával, a Berci bátyám meg kinyögte, hogy töpörtyű is volt rajta.

— Persze, nem maradt, hehehehe! — jegyezte meg kedélyesen. — Pedig nagyon gusztusom volna rá. Na, de látom — bökött ujjával az asztalra —, hogy egy kis körte még akad.

— Ó, igen... — mondta anyám fanyar mosollyal és felhajtotta az abrossz egyik sarkát. — Kínáld meg magad, ha szereted.

És Pali szerette. Olyannyira, hogy teljes erővel nekilátott. Apám megkövesedve nézte a gyors pusztítást, mi meg bátoritanul vettünk el egyet-egyet. Amikor pár perc múlva a vizsgájára vonatkozó jókívánságaink után elrobogott, maradt még hatunkra két satnya körte.

Mégis, odahaza, ahol senki sem látott bennünket, egészen jól megvoltunk azokban a napokban is. Da a házon kívül, főleg az iskolában kezdett terhes lenni a szegénység, amelynek mindinkább tudátára kellett ébrednem.

Igy volt ez akkor is, amikor közeledett a tanév vége. A tanító néni — a szigorú leckéztetések mellett — néhány gyerekkel verseket mondatott, hogy a záróvizsgán ne kelljen pirulnia Radasić igazgató úr meg az egybegyűlt vendégek előtt. Az utolsó órát pedig minden nap azoknak a tornagyakorlatoknak tartotta fenn, melyeket a város elemistáinak kellett bemutatni a Bácska pályán megtartott szemlén.

Mindannyian szívesen tornáztunk az iskola udvarában, mert a kellemes júniusi napokban nem volt ínynkre az osztályok olajos szagú levegője. A kistermetű tanító néni szorgalmasan mutogatta a gyakorlatok mozdulatait, és mi jókat kuncogtunk szögletes mozgásán, amelyet szűk, csaknem bokáig érő szoknyája még fokozott.

Vidáman hajlongtam, csigaként forogtam tengelyem körül, karommal nagyokat csapkodtam a levegőbe és nem sejtettem, hogy ebből a vidám játékos feladatból komoly gondjaim keletkezhetnek. A baj akkor kezdődött, amikor az egyik órán a tanító néni behozatott az

iskolaszolgával egy nagy csomó háromszínű zászlót és mindannyiunknak kiosztott belőle néhányat. Ezekkel kellett a jövőben tornásznunk, nehogy pusztá kézzel hadonásszunk a nagy ünnepélyen.

A tanító néni végigjárta a padsorokat, hogy ellenőrizze, jutott-e mindegyikünknek zászló. Aztán visszament az asztalához és bejelentette, hogy másnap reggel hozzon be minden gyerek tíz-tíz dinárt, mert ennyibe kerülnek a zászlók. Erre a bejelentésre néhányunknak elsavanyodott a képe, mint mindig, ha pénzre volt szükség. De a tanító néni rövidesen hozzátette, hogy „szegény sorsú gyerekeknek nem kötelező a pénz kifizetése”. És egy rövid névsort olvasott fel, amelyben én voltam a második.

Nevem hallatára elszorult a szívem, lélegzetem elakadozott. Kezem olyan erőtlenné vált, hogy az egyik zászlót elejtettem. Nagyon koppant a padlón, de nem figyelt fel rá senki. Éreztem, hogy a teremben nincs elég levegő, hogy csak a padló olajbűze fojtogat. De szerencsére abban a pillanatban megszólalt a szünetet jelző csengetés.

A leejtett zászlót fölkaptam, és párjával együtt a pad alá dugtam, aztán az ajtóhoz rohantam és már is kint voltam a homályos folyosón. A tanító néni megrökönyödve bámult utánam, de én most kivételesen rá se hederítettem a megszokott rendre. Száguldva értem el az udvarra vezető ajtót és egykettőre kint voltam a levegőn. De aztán megtorpantam. Hová most? Kitől remélhetek gyors segítséget. Mert valahogyan segíteni kell magamon: ingyenzászlót nem viszek haza! Apámra gondoltam, de ő messze van, nem érem el, és nem biztos, hogy kapok tőle pénzt. Már könnyek homályosították szemem, torkom ismét összeszorult... A többiek is kitódultak az udvarra, és én még mindig tehetetlenül álltam, vergődve a kínos gondolattal: „Ingyenzászló... nekem nem kell ingyenzászló!”

És akkor eszembe jutott Ambrus bátyám, aki már egy éve inaszkodott. Neki talán lesz pénze... talán. És ő elérhető, ha rátalálok. Már szaladtam kifelé, az utcára, a kocsiútra egyenesen a Rudics utcai üzlet felé. Félúton sem voltam, amikor az utcakereszteződésnél egy kétke-rekű targoncába ütköztem.

— Hej, öcskös, nem tudsz vigyázni? — kiáltott rám valaki a targonca mögül. Aztán jól ismert nevetést hallottam.

Erre már felocsúdtam, mert bizony ez Ambrus bátyám hangja volt. Leeresztette a terhét és rám szólt:

— Ki zavar, hogy futsz, mint az eszeveszett? — De mert nem tudtam mindjárt válaszolni, rám förmedt: — Na, bökd ki már, mi bajod!

— A zászlók — lihegtem — pénzbe kerülnek.

Nem értette mindjárt, hát nagy nehezen elmagyaráztam neki, miről van szó.

Ambrus bátyám a zsebébe nyúlt, előkotorászott néhány darab aprópénzt, aztán fanyar arccal mondta:

— Ez bizony még nem elég... de várj... menj föl a járdára és innét el ne mozdulj. — Aztán megragadta a targonca két nyelét és nagy zörejjel megindult. Egykettőre eltűnt az István utca sarkán, én meg utasításához híven egy helyben állva vártam visszatértét. De a

hangulatom bizakodó lett, a könnyek eltűntek szememből. Most láttam csak, milyen nagy és milyen erős gyerek lett Ambrus. Biztosra vettem, hogy kiségt.

Nem tudom, mennyi idő múlt el a várakozásban, de bátyám targoncája végül mégis feltűnt a sarkon. Még nagyobb zajjal közeledett a rázós kőkockákon, aztán előttem hirtelen megállt.

Zsebéből egy papírpénzt húzott elő és felém nyújtotta.

— Itt van öcskös, kaptam jó borraivalót. Most aztán lódulj...

Még a hálálkodásról is megfeledkeztem, mert azonnal az iskola felé iramodtam. Mire az osztályomba értem, már mindenki a helyén ült és a tanító néni is az asztala mögött állt. Lihegve hozzáléptem, és szó nélkül elébe tettem a gyűrött tíz dinárost.

A tanító néni hitetlenkedve nézte ragyogó arcomat. Én voltam az első, aki fizetett a zászlócskákért.

CSATÁK

Tágra nyílt szemmel bámultam a sűrű sorokban elvonuló fekete sereget. A hosszú selyemszoknyák hullámzó tömege felsöpörte a Magyar utca zöld fűvel teleszórt hepehupás kövezetét. Az asszonyok ajka alig mozgott a fejkendők csomója fölött, mégis megfoghatatlan ritmusokban hullámzottak az ájtatos szent dalok. A menet kevés számú férfirészvevője fedetlen, ösz fővel ballagott az asszonyok mögött. A sötét emberáradat közepén a díszruhás papok meg a karinges ministráns gyerekek haladtak. A bunyevác dal elhalkult, fölhangzott a magyar kórus sápadtabb éneke. Megindultam a menet után és elkísértem a városliget bejáratával szemben álló színes Rókus-szoborig. Nagy élmény volt ez minden év tavaszán, egyetlen alkalommal sem mulasztottam el a proseecciót, amelynek értelmét nem fogtam fel és nem is kerestem. De azért azt is megfigyeltem, hogy néha egy — egy asszony kivált a sorból, betért utcánkba, leguggolt, és úgy tett, mintha fűvet csupálna az árok széléről.

A sok szentkép házigazdánk, Csatáry úr lakásában, az ájtatos, templombajáró házínéni, az imádságos koldusok, akiknek szövegeit már régen, minden lecke előtt folyékonyan ismételtem és a rendszeres körmenetek legnagyobb élményeim közé tartoznak. De bizonyára testvéreim számára is, mert különben komolyabban vettük volna a válásunk otthonunkban szerényen képviselt szertartásait. Mert sem apám, sem anyám nem voltak hitbuzgó templombajárók, csak a nagy ünnepeket, mármint a húsvétot, az újévet meg a hosszúnapot tartották meg. Így aztán a hókusz-pókuszos szertartások közül mindig valamilyen baj keletkezett. Egyszer nővéremnek sikerült minden esetben komoly arccal végighallgatnia az áldást, a szertartásos mozdulatokat meg az érthetetlen imát. Viszont a három fiú közül valaki mindig elrontotta az ünnepek komolyságát. Egyszer Ambrus arca fújódott föl a pukkadásig, másszor belőlem tört ki a röhögés, néha meg Béci szeméből csurogtak ki a nevetés visszatartthatatlan könnyei.

A legnagyobb baj az volt, hogy apám mindent nagyon komolyan csinált. Ha ő imádkozott, vagy szertartást végzett, akkor el kellett hinnünk, hogy azt őszinte meggyőződésből teszi. Megfeledezett róla, hogy a hitközség vezetőit meg a papot minden adandó alkalommal lekicsinylő szavakkal illette, hogy az ünnepek között egyetlenegyszer sem jutott eszébe elővenni az imakönyvet, és hogy házunkban a valás előírásait senki sem tartotta be.

De hát az év négy-öt napján minden megváltozott és a nagyobbaktól még azt is elvárták, hogy hosszúnapon böjtöljenek. Ami természetesen éppen úgy sikerült, mint a többi vallási ceremónia. De apám nem ismert tréfát. Nem volt rest a szertartás közepén kiosztani néhány csattanós pofont, hogy aztán dolgát jól végezve, folytassa a minket jól szórakoztató ceremóniát.

De hát miért lett volna ő jobb a rabbinál, aki a diákok istentiszteletén abba hagyta a prédikációt, lejött a padok közé és szó nélkül kiosztott egy-két nyaklevest a fecsegő vagy éppen jókat röhögő diákok között. És általában, nem csoda, ha az egy-két utcával távolabb lakó ortodox, vallásos fiúk minket, Tuba és Magyar utcaiakat ségeceknek, vagyis nem zsidó kölyköknek neveztek. Mert bizony honnan is tudtam volna olyan szépen énekelni a karácsonyi dalt, hogy „Mennyből az angyal...” És két bátyám — Poldival együtt — még egyéb tettekre is vetemedett. Beálltak a betlehemesek közé. Ambrus bátyám kezűgyesességét még a betlehemes papírházikók elkészítésénél is igénybe vették. És mikor eljött az ideje, ők is beöltöztek a kifordított subákba és vitték a gyertyával kivilágított házikót utcáról utcára, házról házra. Aztán ahová betértek, ott nem egészen szent szövegekkel teletűzdelt pásztordalokat énekeltek, ezért borral kínálták őket és pénzt kaptak. Én csak távolról kísértem a menetet, mert a betlehemezés nem volt veszélytelen szórakozás. Ha történetesen összetalálkoztak a Cigány utca, vagy a Prágai híd utca pásztoraival, abból mindig nagy verekedés keletkezett. A furkós botok használata és a riválisok betlehemenek szétrombolása úgyszólván kötelező volt. Tulajdonképpen sohasem maradt épségben egyetlen piros papírral bevont házikó sem. Ezt már bele is számították a karácsonyi előtti pásztorkodásra vállalkozó fiatal legények.

Sokkal veszélytelenebb, de éppen ennyire szórakoztató volt a Szentiván-esti tűzugrálás, amit abban az időben egyszer sem mulasztottam el. Ahogy leáldozott a nap, a környék nagyobb gyerekei — fiúk és lányok — rőzsét meg kukoricaszárat csempészték ki az udvarokból és az utca közepén nagy tüzet raktak. Aztán, ahogy kicsit lelohadtak a lángok, elkezdődött a tűzugrálás. A cipőt le kellett vetnünk, mert csak mezítláb volt szabad átugrani a tűzön. Volt is nagy viháncolás, mert a lángok meg-meg pörkölték a meztelen talpakat és nem mindig sikerült elég nagyot ugranunk.

A lányok először almát szórtak a tűz körül, amit mi összeszedtünk, aztán ők is nekibátorodtak. Ekkor az ordítózás még hangosabbá és ʻelvennebbé vált, mert szoknyájuk magasan térdük fölé emelkedett és a lángok megvilágították meztelen testüket. Az én Pöszém, aki már régen elfelejtette a papa-mama játékot, ott ugrált a többiekkel.

Ha magam elé idézem azokat az estéket, mindig látom két szöke hajfonatát és a szoknyáját, amint egészen derekáig libben a tűz fölött. És alakja egy pillanatra mintha megállna a levegőben, csak a lángok imbolyognak, hogy megvilágítsák sápadt, valószínűtlenül áttetsző testét...

Igy voltunk tehát a népi és vallási szokásokkal odahaza, meg a mi utcánk környékén. De ha kicsit odébb mentünk, már nem volt akora keveredés. Így a zsidó iskola nagyobb tanulói csak jól fölfegyverkezve és falkákban haladhattak el a Kakas iskola környékén. Még szerencsénk volt, hogy velünk járt néhány nagyra nőtt és bátor patronázsgyerek. Vagyis Goldstein Feri meg a két Winkler, az árva fiúk, akik a Széchenyi téri otthonban nevelkedtek. Feri meg a Winkler Laci bikaerősek voltak és élvezték a verekedést az iskolában is, a magas, nyomorék Kálmán meg a mankójával abált mindenkit, aki közelébe került. Könyörögtünk is nekik jó néhányszor, hogy kísérjenek el bennünket legalább a Kőhíd utcáig, amit ők meg is tettek, ha volt fölös gombunk vagy klikkerünk. De a pénzt is elfogadták, amit csak a Maller gyerektől kaphattak, mert neki néha volt. De ha ők nem jöttek velünk, bizony ritkán kerülhettük el a verekedést. Táskával, kalamáris-sal, eldugott botokkal és kövekkel vívtuk a csatákat, rendszerint a piactéren vagy a kerekes kút környékén.

Hacsak meg nem jelent a téren a Kakas iskolai gyereknépkönyvhájának védnöke, a hatalmas termetű, reverendás Páter Vazul. Mert Páter Vazul közkedvelt és békés természetű óriás volt. De a verekedő gyerekeket egykettőre elcsipte és fülüket addig húzta, csavarta, gyömszölte, míg sírva meg nem ígérték, hogy máskor ilyesmit nem tesznek. Akkor mosolyogva képen vágta és útjára bocsátotta a rakoncátlan fickót.

Páter Vazul alakja hosszú éveken át hozzátartozott a környék képehez. Annnyira odanőtt, hogy mint mesebeli óriás még ma is ott lebeg az öreg galagonyafák ágai alatt. Most is látom, amint a zsidó templom szolgája, a szakállas samesz társaságában, annak karját fogva sétál a tér kellős közepén. Ha jól odafigyelek, még hallom sarujának koppanását a régi, repedt aszfalton.

Egészen más volt a helyzet, ha a Kőhíd utca és a Cigány utca között kellett megívni a csatát. Arra nem is lépett a Vazul páter nagyméretű saruja, nem volt rendcsináló, sem békeangyal — mert ezek a verekedések nem olyan kisgyerekes kakaskodások voltak és nem is véletlenül estek meg. A Kőhíd utca—Cigány utca csata felölelte az egész környék minden egészséges gyerekét és kamaszát, az utcák nevei csak a tágabb csoportosulások központjait jelezték, és ami a legfontosabb, előre megbeszélt dolog volt. Meghatározták a verekedés időpontját, helyét, az eszközöket. Mert voltak könnyebb, bemelegítő csatározások, melyeken sárgombócok és göröngyök voltak csak a megengedett harci eszközök aztán jöttek a vékonyabb botok meg a malterhulladék, és végül az az igazi csaták, amikor a távolról lövő gumipuskáktól a husángokon át a féltégláig minden fegyvert igénybe lehetett venni. Ez utóbbiak esetében én meg a korosztályom csak távoli nézők lehetünk, viszont a sárgombócokat vagy a göröngyöket nekünk kellett elké-

szítenünk és kézbe adnunk. Ha nekibátorodtunk, esetleg el is hajítottunk belőlük néhányat, de csak óvatosan, mert ha magunkra hagyva találkoztunk az ellentábor valamelyik harcosával, alaposan megverték bennünket, hacsak idejében el nem futottunk. Béci bátyám kimaradt a verekedésből, de Ambrus annál jobban kivette a részét Poldival meg Rutkai Ferivel együtt. Valami csoda folytán, akármilyen komoly volt is a hadakozás, senkinek a szemét nem verték ki, de vér nem egyszer folyt. Igaz, az első vér jelezte egyben a csata végét is.

Mert amilyen nagylegények voltak az utcán a környék suttyó legénykéi, olyan kicsik lettek, amikor sompolyogva és lapulva hazatértek. Viharedzett mosónők, kidolgozott sokgyermekes háziasszonyok, varrónők és piaci kofák várták a csata hőseit, hogy a lerongyolódott ingek, főlzaggatott nadrágok árát főzőkanállal, nyújtófával verjék le rajtuk.

Mindannyiunknak kijutott a verésből, de egymás között sohasem vallottuk be a mórest. Ambrus bátyám mondta nekem bizalmasan, hogy még a nagyon tekintélyes és erős Ferinek is ellátta a baját az édesanyja. Csak a Poldit nem verte senki. Mert nem is volt senkije, csak megtűrt gyerek volt a rokonoknál. Ezért titokban nagyon sajnáltuk.

POFON

Hogy az idő múlik fölöttem, azt ha másból nem, de arról láthatam, hogy a Reissburger bácsi boltjából a tűzifát már nem öt- meg tízkilónként, hanem egy nagy tótkosárban huszonöt kilónként traga-csoltam haza. Ami egyúttal azt is jelentette, hogy apámnak és a családnak annyi jövedelme volt, hogy egyszerre megvehetett akár ötven kiló vagy még több fát is.

Meg aztán a csintalanságok tekintetében is elég komoly haladást mutattam. Erre alkalmat adott a társaság, amely egyre változott és szaporodott az utcában. Az úri Mallerék, akiknek házat éveken át veszett nagy farkaskutya őrizte, a Rolf, és akiknek fiai nem vehettek részt a mi játékainkban, mert édesanyjuk tiltotta a keveredést, elköltöztek a város belterén vásárolt nagy házba és helyükbe egy zöldség-árus kofa költözött. A néninek meg egy szép nagy lánya és egy hozám hasonló korú, nagyon eleven fia volt. Jóskának hívták, és gyorsan összebarátkoztunk.

Az ő barátságának köszönhettem, hogy bejuthattunk a kiserdő újonnan épült teniszpályájára labdaszedő gyerekeknek. Így a nyári vakációkat hasznos szórakozással töltöttük és még pénzt is kerestünk, mert a főlabdaszedő, egy már legénysorba jutott, erdei bicskás, este-felé, munkánk végeztével négy-öt dinár jutalomban részesített bennünket, ami egy mozijegy meg két kifli ára volt. De nem a pénz vonzott, hanem a sok szépen öltözött fiatal úr és a rövid fehér szoknyát viselő lányok, akik kecsesen mozogtak a jól ledöngölt vörös salakon.

A legtöbb teniszező észre sem vett bennünket, csak ujjával intett, ha nem volt kéznél a labda, de a lányok között voltak kedvesek, akik mosolyogva nézték igyekezetünket és szolgálatunkat meg is köszönték. Ezeknek pénz nélkül is szívesen adogattam volna a pattogó labdákat

és hittem, hogy ők legalább olyan előkelők és szépek, mint az orosz hercegnő, aki mindig hosszú fekete szoknyában járt és végleg eltűnt szemem elől. Egyszóval egyiket-másikat valósággal imádtam, és ha nem voltam a pályán — mert nem minden nap kaptam munkát a főlabdaszedőtől —, akkor a drótháló mögül bámultam repdesésüket.

De ez az elfoglaltság sem tartott örökké. Mert egy este a főnökünk az egyik gyereknek nem akarta kifizetni a neki járó pénzt. A gyereket Acsának hívtuk, és csak távoli ismerősöm volt, de nagyon sajnáltam, mert szülei az enyémeknél is jóval szegényebbek voltak. Kicsit esetben, kicsit együgyű, de nagyon jószívű gyerek volt, akit engedékenysége miatt mindenki igyekezett kijátszani. Elsírta magát, nekem szintén megeredtek a könnyeim, mire a főlabdaszedő összeszedott bennünket. Ezért nem is mentem többet a pályák közelébe. Egyéb szórakozás után néztem.

A kofa fia, a Jóska ki is gondolt sok mindent. Először fából faragtunk teniszütőket és a vakközben rongylabdával próbáltuk utánozni a teniszező úriakat, de ez elég nehezen ment. Jóskának ekkor nem mindennapos ötlete támadt: elcsente anyjának egy régi kopott aprópénztárcáját, azt teletömtük lócitrommal, letettük a járda közepére, mi meg a részre nyitott nagykapunk mögül lestük, ki fogja fölvenni a vélt kincset. Rövidesen jött az első áldozat, egy ismeretlen asszony, aki először körülnézett, látja-e valaki, aztán hirtelen fölkapta a pénztárcát. Pár lépést előrement, aztán furdalta a kíváncsiság és kinyitotta. Nagyon cáromkodott és eldobta a bűzlő zsákmányt, mi meg előbújtunk rejtekhelyünkéről és nagyokat kacagtunk a pórul járt asszonyon. Csínáltuk azt a játékot, míg rá nem untunk. Akkor Jóska újabb ötlettel jött elő. A szeplős Jenci szórakozását újította fel: rákötött a háziasszony macskájának farkára egy összehajtott újságdarabot, amitől a szerencsétlen állat összevissza rohangászott, míg el nem vesztette csörgő terhét. De Jóskának ez sem volt elég. Legközelebb egy konzerves dobozt kötött a macska farkára, amitől a tarka kandúr valóságos megveszett. Berohant a kocsmába és összetört egy csomó poharat. Erre már messzire iszkoltunk, mert jó verés járt volna ki érte. Mégis amiatt verekedtünk össze, hogy Jóska a mi nagyon öreg Májkó macskánk farkára is rá akart kötni egy cigarettás dobozt. Ezt bizony nem engedtem és kövekkal meg bottal mentünk egymásnak.

Ami nem jelenti, hogy a harag örök volt. Dehogy. Jóska valahonnan előkerítette Dumas *Három testőrének* színdarabkába satnyított füzetét. Olvasgatni kezdtük a vakköz csendjében igazi hősöknek tűnő testőrök kalandjait és oly izgatónak tartottam, hogy merész javaslatommal álltam elő: játsszunk színdarabot az ő házukban, a Mallerék egykori raktárában. A három testőr szerepe közül kettőt természetesen magunknak osztottuk ki, harmadik színészjelöltet nem is találtunk, de Pösze elvállalta a női főszerepet.

Párszor elolvastuk a füzetet, de nem tanultuk meg fejből a szerepeket, mert úgy határozotunk, hogy a darab legfőbb részét a fakardjainkkal megívott párbajok fogják képezni.

A Maller-raktárba behurcoltunk néhány rossz padot és széket, felloccsoltuk a padlót és vasárnap délutánra meghívtuk a szülőket, a nagy Pistát, meg néhány nagyobb lányt, hogy megnézzék színművünket.

Mi Jóskával néhány mondatot betanultunk, kiabáltunk a közönség felé, aztán hadonásztunk a karjainkkal, Pösze fehér ruhájában összeroskadt, mi ketten meg végül is egymással vívtunk kardpárbajt.

Nyolc-kilenc nézőnk jókat nevetett, de legjobban mégis mi hárman szórakoztunk azon a délutánon.

A színelőadás utáni napokban új hőstetre adtuk fejünket. Erre Rolf, Mallerék elhagyott kutyája adta az alkalmat. Rolf, amikor Mallerékhoz került, egészen fiatal, pajkos kölyökkutya volt. De Mallerék rövid pórázra fogták és gyűlöletet oltottak bele az idegenek iránt, akik a házba léptek. Mert barátkozó kutyát hogyan tarthattak volna vagyonuk védelmére? A pórázt később vastag láncsal cserélték fel, és a hatalmasra nőtt kutya rettentő fogaival és félelmetes ugatásával fogadta a házba lépő embereket, sőt a kapu körül settenkedő kéregetőket és gyerekeket is. De ahogy mi kinőttünk a hátulgombolós nadrágból, úgy Rolf fölött is eljárt az idő. Hangja enyhült, szőre megkopott, és fogait sem vicsorgatta már oly félelmetesen. Azért ha valaki betért a házba, tisztességből nyugodt és fekete fogínyével is ijesztően akart hatni. Mallerék is látták, hogy Rolfból már nem sok hasznuk lehet, ezért elengedték a láncról és helyébe új, fiatal idomítható kutyát kötöttek.

Az öreg kutyával alig törődtek, és amikor elköltöztek, nem is vitték magukkal. Rolf, az egykori veszedelem, az emberek alamizsnájából élt, de főleg szemétdombokon csillapította éhségét. Mi, gyerekek azért egy ideig elkerültük, hisz egykor rossz álmainkban jelent meg, de végül mégis megbarátkoztunk vele, mert mindig nagyon alázatosan és farkát csóválva osont közénk. Néha az uzsonnákat is megosztottuk vele, mert kutyaszeme könnyörögve bámulta a zsíros kenyeret majszoló szánkat. Velem annyira megbarátkozott, hogy néha utánam sompolygott az udvarba és várta, hogy elcsenjek neki valamit a konyhából.

Egy meleg nyári napon — úgy hiszem, piaci nap lehetett, mert a kocsik a szokottnál gyakrabban verték föl az utca porát — Jóskával klikkerezünk a Lovas utca gyalogjáróján. Közönségünk is volt Rolf személyében. Tőlünk kicsit távolabb a Tuba utca sarkán hevert és szűnyókálás közben a guruló golyók után pislogott. Belemerültünk a játékba és ügyet sem vetettünk a vén kutyára, amely jól érezte magát a nyugalmas környezetben.

De egyszerre csak fölugrott és egyenesen közénk rohant. El akartam zavarni, hogy folytathassuk játékunkat, de egyre jobban hozám lapult csak akkor vettem észre, hogy egy furcsa, de ismerős tartású ember közeledik felénk. Kezét hátra kulcsolta és lassan, sunyi tekintettel lopakodva lépdelt...

Nem maradt idő a helyzet mérlegelésére, mert az idegen ember megugrott felénk és kezében feltűnt a sintérek félelmetes fegyvere — egy hosszú rúdra erősített dróthurok. Rolf ijedten eliszkolt, és mire én föleszméltem, nyaka már az ügyes kutyapecér hurokjában szorult. Jóska meg én rimánkodtunk, aztán szitkozódunk, de hasztalan, a sintér a Magyar utca sarkán várakozó ketreckocsinhoz vonszolta a nyűszítő állatot.

Nem tudtunk belenyugodni az öreg kutya elvesztésébe és bántotta lelkiismeretünket, hogy a fránya klikkerezés miatt nem vettük idejében észre a közeledő veszedelmet. Messziről kullogtunk a kocsi után és törtük a fejünket, mit is tehetnénk. A sintér folytatta útját, fejét előreszegezve figyelt, és utálatos fegyverét lecsapásra készen a háta mögött tartotta. Talán már a Kákonyi kocsmá környékén jártunk, amikor a kutyapecér újabb zsákmányt fedezett fel és a kocsit leállítva elnyargalt. A fogás azonban ezúttal nem volt könnyű, a kutya eliszokolt, a hurkos ember meg utána.

A kocsis közben unottan bóbiskolt a rozoga bakon, úgy látszik, elálmosította a tikkasztó meleg. A kutyák egymást marva furakodtak a rácshoz, de menekülni nem bírtak. Jóskával együtt ugyanabban a pillanatban támadt ötletünk: cinkosan összenéztünk és a kocsi felé böktünk mutatójunkkal. Óvatosan a ketrec ajtajához lopakodtunk. Én hirtelen kiemeltém a zárt helyettesítő nagy vasszöveget, Jóska meg kitérte a rácsos ajtót. A kutyáknak se kellett több, egymás hegyén-hátán ugráltak lefelé, de mi meg nem tévováztunk, hanem hanyatt-homlok menekültünk a tett színhelyéről. Hallottuk a szitkokat és láttuk a szereszaladó kutyákat, de meg sem álltunk a Jóskáék udvaráig, hogy ott a raktár padlásán találjunk menedéket. Rolf is megbújt valahol, mert később, amikor leszálltunk búvóhelyünkről, hazamentem, és egy vödör kútvízben megmostam lábomat, láttam, hogy Rolf már a fedett kút és a füstölő között lapít.

Megúsztuk tehát ezt az ügyet következmény nélkül, pedig ahogy másnap fölbredtem és visszagondoltam Jóskával elkövetett közös hőstettünkre, vacogni kezdett a fogam. Hanem néhány hét elmúltával az iskolában, a gimnázium első osztályában váratlanul ért utol a nemezis. Pedig az iskola abban az évben nem volt túlságosan szigorú. Az igazgatónk, egy nagyon érdekes ember, nem tartott valami nagy fegyelmet. Szokatlan hosszú frakkban és keménykalapban járt, mint apám barátja, a Turpik bácsi, kezét mindig hátára kulcsolta és nem sok ügyet vetett a gimnázium körül nyüzsgő diákokra. Egészen kivált környezetéből és azt a benyomást keltette, hogy az iskolában is távoli gondolatokba mélyed. Hogy milyenekbe, azt nem tudtam, csak annyit tudhattam róla, hogy Stajic a neve.

A szigort az iskolában egy sovány, horgas orrú rajztanár képviselte, a Rajković. Ő volt az oka, hogy az első gimnáziumban elhanyagoltam és terhesnek találtam a rajzot. Az első büntetést mégsem tőle kaptam, hanem a történelemórán, amikor is a magas, szemüveges tanár előadása közben vadnyugati füzet cseréléséről tárgyaltam egy szomszédossal, a Vitraival. Míg elfordított fejjel pusmogtam, a magas tanár a közelembbe surrant és hatalmas pofont adott. Még meglepetésre sem jutott időm, és már a második is elcsattant. Az elsők, amelyeket házon kívül kaptam. A lélegzetem elállt, és a sértett önérzet könnyei kibuggyantak szememből. Azokon keresztül néztem a magas, fekete keretes szemüveget viselő Vasa Bogdanov nevű embert.

(Folytatjuk)